

ПРИРОДОКОРИСТУВАННЯ УКРАЇНИ
НАВЧАЛЬНО-НАУКОВИЙ ІНСТИТУТ ЛІСОВОГО І САДОВО-ПАРКОВОГО ГОСПОДАРСТВА

Кафедра лісівництва

ЗАТВЕРДЖЕНО
навчально-методичною комісією
ННІ лісового і садово-паркового господарства
“11” червня 2025 року (протокол №7)

РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ
НЕДЕРЕВНІ РЕСУРСИ ЛІСУ

Галузь знань 20 «Аграрні науки та продовольство»

Спеціальність 205 «Лісове господарство»

Освітня програма «Лісове господарство»

Навчально-науковий інститут лісового і садово-паркового господарства

Розробник: доцент, канд. с.-г. наук, Пузріна Н.В., доцент, канд. с.-г. наук,

Сендонін С.Є., доктор філософії, ас.Гуржій Р.В.

Київ-2025 р.
Опис навчальної дисципліни Недеревні ресурси лісу

Дисципліна «Недеревні ресурси лісу» є важливою складовою підготовки фахівців у галузі лісового господарства. Вона зосереджена на вивченні та раціональному використанні всіх цінностей лісу. Курс націлений на розвиток знань та навичок, необхідних для оцінки, заготівлі, переробки та реалізації недеревних ресурсів лісу, а також для розробки стратегій їхнього збереження та примноження.

Галузь знань, спеціальність, освітня програма, освітній ступінь		
Освітній ступінь	Бакалавр	
Спеціальність	205 «Лісове господарство»	
Освітня програма	Лісове господарство	
Характеристика навчальної дисципліни		
Вид	вибіркова	
Загальна кількість годин	180	
Кількість кредитів ECTS	6,0	
Кількість змістових модулів	2	
Форма контролю	екзамен	
Показники навчальної дисципліни для денної та заочної форм здобуття вищої освіти		
	Денна форма здобуття вищої освіти	Заочна форма здобуття вищої освіти
Курс (рік підготовки)	3	3
Семестр	5	5
Лекційні заняття	30 год	6 год
Практичні заняття	30 год	8 год
Самостійна робота	120 год	166 год
Кількість тижневих аудиторних годин для денної форми здобуття вищої освіти	4 год	

1. Мета, завдання, компетентності та програмні результати навчальної дисципліни

Метою вивчення дисципліни є формування у студентів теоретичних знань, вмінь та навичок для заготівлі і перероблення лісових ягід, плодів, грибів, лікарських рослин та інших видів недеревної продукції лісу, що має важливе значення для збільшення виробництва високоякісної харчової та лікарської продукції і раціонального використання лісових ресурсів.

Завдання дисципліни – одержання студентами необхідних знань по раціональному використанню і відновленню недеревних ресурсів лісу та здійсненню побічних користувань. Це знання технологій сінокосіння та заготівлі кормів, технологій збору та перероблення дикорослих плодів, грибів, технологій збору лікарських рослин та їх вирощування, заготівлі і використанню деревної зелені та інших корисних продуктів лісу. Значна увага приділяється ознайомленню з лісовим бджільництвом та вивченню нормативних документів.

Набуття компетентностей:

інтегральна компетентність (ІК): здатність розв'язувати складні спеціалізовані задачі та практичні проблеми у галузі лісового і мисливського господарства або у процесі навчання, що передбачає застосування певних теорій

та методів лісівничої науки і характеризується комплексністю та відповідністю природних зональних умов.

загальна компетентність (ЗК): знання та розуміння предметної області та розуміння професії (ЗК 7); здатність застосовувати знання у практичних ситуаціях (ЗК8); прагнення до збереження навколишнього середовища (ЗК10).

спеціальні (фахові) компетентності (СК): здатність застосовувати знання і уміння лісівничої науки й практичний досвід ведення лісового господарства (СК1); здатність вирішувати поставлені завдання з інвентаризації лісів, оцінювати лісові ресурси та продукцію (СК7); здатність планувати й реалізовувати ефективні заходи з організації господарства, підвищення продуктивності насаджень та їх біологічної стійкості, ощадливого, на екологічних засадах, використання лісових ресурсів (СК11); екологічні мислення і свідомість, ставлення до природи як унікальної цінності, що забезпечує умови проживання людства, особиста відповідальність за стан довкілля на місцевому регіональному, національному і глобальному рівнях (СК12).

Програмні результати навчання (ПРН): володіти базовими гуманітарними, природничо-науковими та професійними знаннями для вирішення завдань з організації та ведення лісового господарства (ПРН4); застосовувати законодавчі акти, нормативно-довідкові матеріали, організаційно-управлінську документацію з організації та ведення лісового і мисливського господарства, знання з економіки та права для забезпечення ефективної виробничої діяльності (ПРН7); інтегрувати та удосконалювати виробничі процеси ведення лісового господарства відповідно до чинних вимог (ПРН12); виконувати чітко та якісно професійні завдання, удосконалювати технологію їх виконання та навчати інших (ПРН14).

2. Програма та структура навчальної дисципліни

Назви змістовних модулів і тем	Кількість годин												
	денна форма							заочна форма					
	тижні	усього	у тому числі					усього	у тому числі				
			л	п	лаб	інд	с.р.		л	п	лаб	інд	с.р.
Модуль 1. Лісові кормові угіддя та дикорослі плодово-ягідні рослини лісів України													
Тема 1. Використання недеревних ресурсів лісу	1–3	32	6	6			20	28	1	2			25
Тема 2. Лісові кормові угіддя	4, 5	28	4	4			20	27	1	1			25
Тема 3. Дикорослі плодово-ягідні рослини лісів України	6–8	37	6	6			25	39	1	2			36

Разом за змістовим модулем 1		97	16	16			65	94	3	5			86
Модуль 2. Збір та заготівля грибів, лікарської сировини. Лісове бджільництво													
Тема 1. Збір і заготівля їстівних грибів	9, 10	23	4	4			15	32	1	1			30
Тема 2. Заготівля лікарської сировини у лісах України	11, 12	23	4	4			15	32	1	1			30
Тема 3. Лісове бджільництво	13–15	37	6	6			25	22	1	1			20
Разом за змістовим модулем 2		83	14	14			55	86	3	3			80
Усього годин		180	30	30			120	180	6	8			166

3. Теми лекцій

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
1	Використання недеревних ресурсів лісу	6
2	Лісові кормові угіддя	4
3	Дикорослі плодово-ягідні рослини лісів України	4
4	Збір і заготівля їстівних грибів	4
5	Заготівля лікарської сировини у лісах України	2
6	Лісове бджільництво	4
10	Кормова база бджільництва у лісі	6

4. Теми практичних занять

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
1	Використання недеревних ресурсів лісу	6
2	Біоекологічна і господарська характеристика трав'яних рослин природних кормових угідь	2
3	Заготівля та облік сіна	2
4	Біоекологічна характеристика та практичне використання дикорослих плодово-ягідних рослин	4

5	Збір, заготівля та переробка дикорослих плодово-ягідних рослин	2
6	Біологічна характеристика та практичне використання грибів	2
7	Збір, заготівля та переробка їстівних грибів	2
8	Біоекологічна характеристика та практичне використання дикорослих лікарських рослин	2
9	Збір, заготівля та первинна переробка лікарської сировини	2
10	Кормова база бджільництва у лісі	6

5. Теми самостійної роботи

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
1	Використання недеревних ресурсів лісу	60
2	Продукти бджільництва	60

5. Засоби діагностики результатів навчання:

- екзамен;
- модульні тести;
- захист практичних робіт.

6. Методи навчання:

- словесний метод (лекція, дискусія, співбесіда тощо);
- практичний метод (практичні заняття);
- наочний метод (метод ілюстрацій, метод демонстрацій);
- робота з навчально-методичною літературою (конспектування, тезування, анотування);
- відеометод (дистанційні, мультимедійні, веб-орієнтовані тощо);
- самостійна робота (виконання завдань).

7. Методи оцінювання:

- екзамен;
- усне або письмове опитування;
- модульне тестування;
- захист практичних робіт.

Оцінювання знань здобувача вищої освіти відбувається за 100-бальною шкалою і переводиться в національну оцінку згідно чинного «Положення про екзамени та заліки у НУБіП України».

8.1. Розподіл балів за видами навчальної діяльності

Вид навчальної діяльності	Результати навчання	Оцінювання, балів
Модуль №1. Лісові кормові угіддя та дикорослі плодово-ягідні рослини лісів України (ПРН 4,7,14)		
Тема 1.	Розуміти сучасне значення недеревних ресурсів лісу. Розрізняти	10

Вид навчальної діяльності	Результати навчання	Оцінювання, балів
Використання недеревних ресурсів лісу	загальне та спеціальне використання лісових ресурсів. Знати вимоги чинних законодавчо-нормативних документів щодо здійснення побічних лісових користувань, а також науковий внесок вчених-лісівників щодо вивчення питань з недеревних ресурсів лісу	
Тема 2. Лісові кормові угіддя	Знати класифікації природних кормових угідь та лісових трав, біоекологічні та господарські характеристики трав'яних рослин природних кормових угідь. Розрізняти шкідливі та отруйні трав'яні рослини. Вміти регулювати та організовувати випасання худоби у лісі. Знати вимоги чинних законодавчо-нормативних документів до заготівлі сіна і випасання худоби у лісі. Вміти проводити заготівлю сіна та його облік	5
Тема 3. Дикорослі плодово-ягідні рослини лісів України	Розуміти сучасне значення дикорослих плодово-ягідних рослин для людини. Знати вимоги чинних законодавчо-нормативних документів до заготівлі дикорослих плодово-ягідних рослин у лісі. Вміти планувати та організовувати збір, заготівлю та переробку дикорослих плодово-ягідних рослин. Знати біоекологічні характеристики та практичне використання дикорослих плодово-ягідних рослин	5
Самостійна робота 1 Використання недеревних ресурсів лісу	Реферування статті на вибір, яка опублікована у періодичних спеціальних фахових виданнях	20
Модульна контрольна робота №1	Тестові завдання	60
Всього за модулем №1		100
Модуль №2. Збір та заготівля грибів, лікарської сировини. Лісове бджільництво (ПРН 5,12)		
Тема 4. Збір і заготівля їстівних грибів	Розуміти сучасне значення їстівних грибів для людини. Знати вимоги чинних законодавчо-нормативних документів до заготівлі грибів у лісі. Вміти планувати та організовувати збір, заготівлю та переробку їстівних грибів. Знати біологічні характеристики та практичне використання грибів	10

Вид навчальної діяльності	Результати навчання	Оцінювання, балів
Тема 5. Заготівля лікарської сировини у лісах України	Розуміти сучасне значення дикорослих лікарських рослин для людини. Знати вимоги чинних законодавчо-нормативних документів до заготівлі лікарської сировини у лісі. Вміти організовувати збір, заготівлю та первинну переробку лікарської сировини. Знати біологічні характеристики та практичне використання дикорослих лікарських рослин	10
Тема 6. Лісове бджільництво	Знати коротку історію розвитку бджільництва. Розрізняти продукти бджільництва. Знати організацію пасік та вимоги чинних законодавчо-нормативних документів до їх розміщення у лісі, кормову базу бджільництва та шляхи її покращення у лісі	5
Самостійна робота №2. Продукти бджільництва	Реферування статті на вибір, яка опублікована у періодичних спеціальних фахових виданнях	20
Модульна контрольна робота №2	Тестові завдання	60
Всього за модулем №2		100
Навчальна робота	$(M1 + M2)/2 * 0,7 \leq 70$	
Екзамен		30
Всього за курс	$(\text{Навчальна робота} + \text{екзамен}) \leq 100$	

8.2. Шкала оцінювання знань здобувача вищої освіти

Рейтинг здобувача вищої освіти, бали	Оцінка за національною системою (екзамени/заліки)
90-100	відмінно
74-89	добре
60-73	задовільно
0-59	незадовільно

8.1. Політика оцінювання

Політика щодо дедайнів та перескладання:	Роботи, які здаються із порушенням термінів без поважних причин, оцінюються на нижчу оцінку. Перескладання модулів відбувається із дозволу лектора за наявності поважних причин (наприклад, лікарняний), за відсутності таких причин
---	--

	перескладання модулю (наприклад на вищу оцінку) відбувається тільки шляхом усного опитування студента.
Політика щодо академічної доброчесності:	Списування під час здачі тестів модулів та екзаменів заборонені (в т.ч. із використанням мобільних девайсів).
Політика щодо відвідування:	Відвідування занять є обов'язковим. За об'єктивних причин (наприклад, хвороба, міжнародне стажування) та наявності індивідуального графіку навчання може відбуватись індивідуально (в он-лайн формі за погодженням із дирекцією інституту)

9. Навчально-методичне забезпечення

- електронний навчальний курс навчальної дисципліни (на навчальному порталі НУБіП України eLearn <https://elearn.nubip.edu.ua/course/view.php?id=1497>);
- конспекти лекцій та їх презентації (в електронному вигляді);
- навчальні посібники, підручники;
- методичні матеріали щодо вивчення навчальної дисципліни для здобувачів вищої освіти денної та заочної форм здобуття вищої освіти;
- програма навчальної практики навчальної дисципліни.

10. Рекомендовані джерела інформації

Основні

1. Кияк Г. С. Луківництво. Київ : Вища школа, 1980. 303 с.
2. Практикум з лісівництва : навч. пос. / Свириденко В. Є., Киричок Л. С., Бабіч О. Г., Бондар А.О. Київ : Арістей, 2011. 468 с.
3. Рябчук В. П. Недеревна продукція лісу. Львів : Світ, 1996. 312 с.
4. Свириденко В. Є. Побічне користування лісом : навч. посіб. Київ : 2002. 240 с.
5. Телишевский Д. А. Комплексное использование недревесной продукции леса. Москва : Лесная пром-сть, 1986. 261 с.
6. Телішевський Д. А. Гриби, ягідники і лікарські рослини лісів України. Львів : Вид-во Львівського ун-ту, 1972. 152 с.
7. Токарева О. В., Левченко В. В., Лакида М. О. Недеревні ресурси лісу: навч. посіб. Київ : КОМПРИНТ, 450 с.

Допоміжні

1. Дари лісів / Єлін Ю. Я., Зерова М. Я., Лушпа В. І., Шабарова С. І. Київ : «Урожай», 1987. 304 с.
2. ДСТУ 4674:2006. Сіно. Технічні умови. [Чинний від 2007-10-01]. Київ : Держспоживстандарт України, 2008. 16 с. (Національний стандарт України).
3. ДСТУ 4497:2005: Мед натуральний. Технічні умови. [Чинний від 2007-01-01]. Київ : Держспоживстандарт України, 2007. 24 с. (Національний стандарт України).
4. Елин Е. Я., Мещеряков Г. И. Атлас растений-индикаторов лесов Украины. Киев : Урожай, 1973. 288 с.
5. Зерова М. Я. Атлас грибів України. Київ : „Наукова думка”, 1974. 252 с.
6. Зерова М. Я., Єлін Ю. Я., Коз'яков С. М. Гриби: їстівні, умовно-їстівні, неїстівні та отруйні. Київ : Урожай. 1984. 204 с.

7. Катіна З. Ф., Івашин Д. С., Анісімова Н. І. Дикоростучі лікарські рослини УССР. Київ : Здоров'я, 1965. 310 с.
8. Краснов В. П., Орлов О. О., Ведмідь М. М. Атлас рослин-індикаторів і типів лісорослинних умов Українського Полісся. Новоград-Волинський : «НОВОГрад», 2009. 488 с.
9. Мигаль А. В., Бокоч В. В. Недеревні ресурси : навч. посіб. Ужгород : Вид-во УжНУ "Говерла", 2017. 128 с.
10. Поліщук В. П., Гайдар В. А. Пасіка. Київ : Ділова Україна, 1993. 272 с.
11. Телишевский Д. А., Козак В. Т., Таргонский П. Н. Сбор и заготовка грибов. Москва : Лесн. пром-сть, 1983. 239 с.

Інтернет-джерела

1. Лісовий кодекс України: закон України від 21 січня 1994 №3852-ХІІ (в редакції від 03 липня 2020 р.). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3852-12#Text> (дата звернення: 12.03.2024).
2. Про затвердження Порядку заготівлі другорядних лісових матеріалів і здійснення побічних лісових користувань в лісах України : постанова КМУ від 23.04.1996 р. №449. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/449-96-%D0%BF#Text> (дата звернення: 14.05.2024).
3. Про врегулювання питань щодо спеціального використання лісових ресурсів : постанова Кабінету Міністрів України від 23 травня 2007 р. №761 (в редакції від 12 грудня 2020 р.). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/761-2007-%D0%BF#Text> (дата звернення: 12.04.2024).
4. Про затвердження Правил використання корисних властивостей лісів : наказ Мінагрополітики України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1536-12#Text> (дата звернення: 14.04.2024).
5. Про правовий режим території, що зазнала радіоактивного забруднення внаслідок Чорнобильської катастрофи : закон України від 27.02.1991 р. № 791а-ХІІ (в редакції від 27 травня 2021 р.). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/791%D0%B0-12#Text> (дата звернення: 14.04.2024).